

Darius Stončius

Eugenijaus Kavaliausko nuotr.

Mažasis erelis rėksnys

šalyse. Lietuva yra svarbi siekiant išsaugoti šiuos paukščius Europoje. Nors Lietuva sudaro vos 1,5 % ES teritorijos, tai net ~20 % bendrijos mažųjų erelių rėksnių gyvenamoji vieta.

Mažieji ereliai rėksniai paplitę visoje Lietuvoje, tačiau įvairiose jos dalyse perinčių porų skaičius labai skiriasi. Tai priklauso nuo kraštovaizdžio ir žemėnaudos ypatybių. Daugiausia jų gyvena derlingiausiuose regionuose – vidurio ir šiaurės Lietuvoje.

Mažasis erelis rėksnys – vidutinio dydžio plėšrusis paukštis. Jis sveria 1,1–2,2 kg, atstumas tarp ištiestų sparnų galų siekia 145–168 cm. Patelės yra didesnės už patinus. Tai ir dieniniams, ir naktiniams plėšriesiems paukščiams įprastas dėsniumas.

Šie ereliai daugiau negu pusę metų praleidžia ne veisimosi vietose, nes žiemoti skrenda net iki pietų Afrikos, kur žiemą praleidžia mūsų baltieji gandrai, kregždės. Keliaudami į žiemojimo vietas ir atgal ereliai nuskrenda apie 18 000 km. Kelionė užtrunka apie tris mėnesius. Iš žiemojimo vietų grįžta nuo kovo pabaigos iki balandžio vidurio.

Mažųjų erelių rėksnių poros daug metų užima tas pačias teritorijas. Jas aktyviai gina nuo savo rūšies ir kitų erelių. Kartais galima pamatyti įspūdingas oro dvikovas, kai ereliai susikibę kojomis sukdamiesi krinta beveik iki žemės ir tik paskutiniu momentu išsiskiria ir nuskrenda šalin. Gindami veisimosi teritoriją mažieji ereliai rėksniai nevensia atakuoti net ir gerokai didesnių jūrinių erelių.

Dažniausiai maitinasi pamiškių pievose, ganyklose. Pagrindinis grobis – peliniai graužikai. Taip pat minta varlėmis, paukščiais, kurmiais, kitais smulkiais žinduoliais.

Lizdavietes renkasi brandžiuose įvairios sudėties miškų medynuose, bet vengia grynų pušynų. Lizdus krauna 7–24 m aukštyje, dažniausiai eglėse ir ažuoluose, kurių amžius siekia 50–200 metų. Lizdai būna vidutinio dydžio, dažnai gerai paslėpti. Jų plotis siekia 45–130 cm, o aukštis – 15–120 cm. Kiaušinius deda balandžio pabaigoje. Dėtyje dažniausiai būna 2 kiaušiniai. Perėjimas trunka 40–46 dienas. Sėkmingai perėjusios poros dažniausiai užaugina

Daugelis nustemba išgirdę, kad Lietuvoje gyvena ereliai. Dar mažiau žino, kad yra erelių, kurie peri daugelyje šalies miškų ir kol kas tebėra gana dažni. Mažasis erelis rėksnys (*Aquila pomarina*) – būtent toks. Atlikus mokslinius tyrimus nustatyta, kad dabar šalyje gyvena 1 930–2 870 šios rūšies erelių porų.

Dėl urbanizuotų teritorijų plėtros, intensyvios žemdirbystės, miškininkystės, suaugusių paukščių šaudymo ir lizdų naikinimo Vakarų Europoje mažieji ereliai rėksniai išnyko prieš 100–200 metų. Didžioji jų dalis išliko Rytų ir Vidurio Europos

Jūrinio erelio (kairėje) ir erelio rėksnio dvikova ore

vieną jauniklį, nes jaunesnysis ereliukas žūna užkaptas vyresniojo arba nugaišta iš bado. Du išaugę jaunikliai – išimtis. Lizdus jaunikliai palieka liepos pabaigoje–rugpjūčio pradžioje. Iš veisimosi teritorijų Lietuvoje išskrenda antroje rugsėjo pusėje.

Mažasis erelis rėksnys įrašytas į Lietuvos raudonąją knygą, taip pat į Europos Sąjungos Paukščių direktyvos I priedą. Direktyva visas valstybes nares įpareigoja išlaikyti palankią mažųjų erelių rėksnių apsaugos būklę ir steigti jiems apsaugoti skirtas teritorijas, kurios sudaro ES saugomų teritorijų tinklą – *Natura 2000*. Įgyvendinant direktyvos reikalavimus mažiesiems ereliams rėksniams išsaugoti Lietuvoje įsteigtos 7 *Natura 2000* teritorijos.

Miškų kirtimo taisyklės draudžia vykdyti pagrindinius kirtimus 100 m atstumu nuo mažųjų erelių rėksnių lizdų. Nustatytoje zonoje visi kiti miško kirtimai ir medienos ištraukimas draudžiami veisimosi metu – nuo balan-

džio 1 d. iki rugsėjo 1 d.

Tai dažniausia erelių rūšis Lietuvoje, tačiau nustatyta, kad 1980–2006 m. mažųjų erelių rėksnių Lietuvoje sumažėjo daugiau negu 20 %. Viena iš pagrindinių jų nykimo priežasčių – intensyvi ūkinė veikla miškuose. Lizdus šie ereliai dažniausiai krauna senuose medynuose, kuriuos taisyklės leidžia kirsti plynai.

Siekdama užtikrinti mažųjų erelių rėksnių porų lizdaviečių apsaugą nuo ūkinės veiklos miškuose viešoji įstaiga Gamtos saugos projektų vystymo fondas 2010 m. lapkričio 1 d. pradėjo įgyvendinti projektą „Mažojų erelio rėksnio (*Aquila pomarina*) apsauga Lietuvos miškuose“ (Nr. LIFE09 NAT/LT/000235). Projektą finansuoja: Europos Sąjungos finansinis instrumentas

„LIFE+“, Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto specialioji Europos Sąjungos finansinio instrumento „LIFE+“ bendrojo finansavimo programa, UAB „Litagros prekyba“, VŠĮ Gamtos saugos projektų vystymo fondas. Daugiau informacijos apie projektą www.eagles.lt

Virtauto knyvos nuotr.